

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ ВЗАЄМОДІЇ У ВИЩИХ АГРАРНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

Стаття присвячена проблемі побудови педагогічної взаємодії у вищих аграрних навчальних закладах та висвітленню результатів дослідження характеру відносин в системі «викладач-студент». Одним із суттєвих чинників і показників сформованості культури педагогічної взаємодії є ставлення студентів до навчання, сумлінність у виконанні навчальних завдань, їх спрямованість на майбутню професійну діяльність. Педагогічна взаємодія є категорією, в якій відображаються детерміновані соціальними чинниками властивості та співвідношення процесів викладання і учіння, виявляються значення, сенси їх учасників, сформовані в попередніх інтеракціях. Також робота містить опис використаного в ході дослідження діагностичного інструментарію.

Ключові слова: взаємодія, педагогічна взаємодія.

Вступ та аналіз останніх досліджень. Розбудова незалежної і демократичної України передбачає суттєву модернізацію усього суспільного та індивідуального буття на основі загальнолюдських, національних, громадянських, сімейних, особистісних цінностей життя українського народу. Цей процес варто починати з реформування системи освіти, зокрема вищої школи, роль якої полягає не лише у формуванні компетентного фахівця, здатного приймати конструктивні рішення, проявляти сумлінність і компетентність у складних ситуаціях перебудови виробництва, а й вихованні духовно і морально зрілої, інтелектуально розвиненої особистості, підготовленої до життя в умовах динамічних соціальних змін, спроможної активно впливати на соціально-економічні процеси. Зазначені соціальні вимоги детермінують суттєві зміни у цілях, завданнях, освітніх стратегіях, технологіях і підходах до підготовки фахівців і у вищих аграрних навчальних закладах. В першу чергу це пов'язано з розв'язанням проблеми формування культури педагогічної взаємодії, оскільки саме ця властивість стимулює виховання активності, самостійності, ініціативності, сумлінності, вольових якостей студентів, формування їх професійних інтересів.

Для перевірки припущення про те, що усталена технологія підготовки майбутніх фахівців-аграрників недостатньою мірою сприяє встановленню педагогічної взаємодії і, відповідно, формуванню її культури, були проведені констатувальні експериментальні дослідження. В процесі дослідження розв'язувались наступні дослідницькі завдання: вивчення мотивації навчання; дослідження особливостей взаємних оціночних ставлень та установок викладачів і студентів у цілісному педагогічному процесі; вивчення особливостей взаємин суб'єктів навчально-виховного процесу вищих аграрних навчальних закладах; аналіз впливу педагогічної взаємодії на навчально-професійну діяльність та особистісне зростання студентів. До експериментальної роботи було залучено 648 студентів та 374 викладача Національного університету біоресурсів і природокористування України, Житомирського національного агроекологічного університету, Білоцерківського національного аграрного університету, Уманського національного університету садівництва, Таврійського державного агротехнічного університету, Одеського державного аграрного університету, Малинського лісотехнічного коледжу, Березоворудського технікуму Полтавської державної аграрної академії.

Одним із суттєвих чинників і показників сформованості культури педагогічної взаємодії є ставлення студентів до навчання, сумлінність у виконанні навчальних завдань, їх спрямованість на майбутню професійну діяльність. Зважаючи на цей факт, серед студентів було проведено опитування, яке передбачало ранжування мотивів оволодіння фахом. Провідними стимулами студентів університету в оволодінні майбутнім фахом є мотиви «Майбутня спеціальність дозволить забезпечити сім'ю, задовольнить мої матеріальні потреби» та «Вчусь, щоб у майбутньому бути активним учасником перебудовчих процесів на

селі, зробити внесок у підвищення добробуту селян». На третьому місці мотив, пов'язаний з професійною орієнтацією – «До навчання спонукає потяг до техніки, маю технічні здібності». Контрольний мотив «До оволодіння знаннями спонукає творчий характер майбутньої роботи, можливість займатися винахідництвом, раціоналізаторством» посідає 4-те місце, що підтверджує об'єктивність отриманих даних. Мотиви, безпосередньо пов'язані з навчальним процесом та встановленням відносин в системі «студент-викладач» («Спонукає до учіння сам навчальний процес, цікаво оволодіти знаннями, пізнати нові факти, явища, процеси» та «Інтерес до навчання викликає спілкування з педагогами»), зайняли лише 6 і 7 місце в системі ранжування (табл. 1).

Таблиця 1

Результати ранжування мотивів навчання

№ п/п	Мотиви	Студенти університетів		Студенти коледжів	
		Сума рангі В	Ранг	Сума рангі В	Ранг
1	Вчусь за порадою батьків, друзів	868	10	486	10
2	Вчусь заради освіти, хочу ствердитися в очах друзів, знайомих	492	5	405	8
3	Майбутня професія надасть можливість працювати в сільській місцевості, спілкуватися з природою	707	8	167	2
4	До навчання спонукає потяг до техніки, маю технічні здібності	360	3	188	3
5	Спонукає до учіння сам навчальний процес, цікаво оволодіти знаннями, пізнати нові факти, явища, процеси	555	6	373	7
6	Майбутня спеціальність дозволить забезпечити сім'ю, задовольнить мої матеріальні потреби	197	1	360	6
7	До оволодіння знаннями спонукає творчий характер майбутньої роботи, можливість займатися винахідництвом, раціоналізаторством	424	4	305	4
8	Маю добрі організаторські здібності, хочу в майбутньому керувати трудовим колективом	773	9	421	9
9	Інтерес до навчання викликає спілкування з педагогами	669	7	342	5
10	Вчусь, щоб в майбутньому бути активним учасником перебудовчих процесів на селі, зробити внесок у підвищення добробуту селян	354	2	128	1
11	Не маю інтересу до оволодіння майбутнім фахом. Збіг обставин змусив мене вступити до університету (коледжу)	1023	11	586	11
Всього		6556	66	3762	66

Слід вказати, що розподіл мотивів учіння серед студентів коледжу та технікуму виявився дещо іншим. Перше місце займає соціально значущий мотив – «Вчусь, щоб в майбутньому бути активним учасником перебудовчих процесів на селі, зробити свій внесок у підвищення добробуту селян». На другому і третьому місцях представлені мотиви, що безпосередньо стосуються майбутньої професії («Майбутня професія надасть можливість працювати в сільській місцевості, спілкуватися з природою», «До навчання спонукає потяг до техніки, маю технічні здібності»). Незначна кількість студентів відзначила, що вчиться заради освіти як такої, задля ствердження в очах друзів і знайомих та через спонукання батьків. Мотив, пов'язаний з матеріальним добробутом, вони поставили на шосте місце, тоді як студенти університетів – на перше. На нашу думку, мотиваційна ситуація в колі студентів коледжу та технікуму може бути пояснена, по-перше, ефективністю профорієнтаційної роботи, наявністю чіткого уявлення про сутність майбутньої професійної діяльності; по-друге, постійною співпрацею з викладачами, включенням у виробничі і соціальні відносини на селі через виконання технологічних операцій у навчальних господарствах, ефективно проведення виробничо-технологічних практик та переддипломних практик тощо.

Педагогічна взаємодія є категорією, в якій відображаються детерміновані соціальними чинниками властивості та співвідношення процесів викладання і учіння, виявляються значення, сенси їх учасників, сформовані в попередніх інтеракціях. Психологічною основою

педагогічної взаємодії є діяльнісні установки викладачів і студентів, які формуються в процесі навчально-професійної, навчальної діяльності і в спілкуванні. Вони породжують відповідні очікування – студентські стосовно викладачів та викладацькі щодо студентів. Збіг очікувань з реальним проявом особистісних, професійних, комунікативних та інших якостей викладачів та студентів сприяє виникненню феномена єднання при розумінні обговорюваних на занятті понять, явищ, питань, проблем. Для вивчення характеру взаємин викладачів та студентів, дослідження особливостей взаємних установок і оціночних ставлень ми використали підхід, запропонований Л. Велитченко [1]. Учений слушно зауважує, що діяльнісні установки можуть бути описані в термінах категорій суб'єкт-суб'єктних і суб'єкт-об'єктних відносин. Суб'єкт-суб'єктні відносини характеризуються за допомогою таких понять, як особистість, особистісна позиція, ерудиція, компетентність, критичність мислення, гуманність, товариськість, колегіальність. Суб'єкт-об'єктні відносини розкриваються за допомогою таких понять, як інформативність занять, міжпредметні зв'язки, системність, практична значущість, доступність змісту, наочність, логічність викладу, стимуляція до самостійної роботи.

За допомогою перерахованих понять, які описують «суб'єкт-суб'єктні» і «суб'єкт-об'єктні» відносини, можна побудувати шкалу для оцінки інтерактивних параметрів навчальної діяльності. Ця шкала інтерактивних параметрів являє собою еталонну модель, з якою можуть порівнюватися результати оцінювання якостей конкретного викладача. Для оцінювання використовується наступний перелік питань:

- Наскільки викладач виступає перед Вами як особистість?
- Наскільки викладач висловлює свою особисту позицію?
- Наскільки викладач виявляє свою загальну ерудицію?
- Наскільки викладач проявляє свою компетентність в обговорюваних питаннях?
- Наскільки заняття викладача формують критичність Вашого мислення?
- Наскільки викладач виявляє гуманність у ставленні до Вас ?
- Наскільки викладач проявляє товариськість у ставленні до Вас ?
- Наскільки викладач проявляє колегіальність у ставленні до Вас ?
- Наскільки заняття викладача є інформативними?
- Наскільки викладач використовує міжпредметні зв'язки на заняттях?
- Наскільки виявляється системність на заняттях викладача?
- Наскільки заняття викладача є практично значущими?
- Наскільки зміст занять викладача є для Вас доступним?
- Наскільки викладач використовує наочність на заняттях?
- Наскільки виявляється логічність викладу навчального матеріалу на заняттях викладача?
- Наскільки заняття стимулюють Вас до самостійної роботи?

Для порівняння отриманої оцінки не тільки з еталонною, але і бажаною моделлю студенти відповідали на питання: «Наскільки Ви цього потребуєте?». Студенти оцінювали взаємини з п'ятьма викладачами, яких обрали на власний розсуд. В процедурі оцінювання використовуються відповіді «великою мірою» (3 бали), «середньою мірою» (2 бали), «незначною мірою» (1 бал). Застосування шкали інтерактивних параметрів дає можливість отримати відомості про те, наскільки співпадають уявлення про викладача (еталонна модель) з їх реалізацією в реальних умовах взаємодії (отримана модель). Крім того вона дозволяє отримати дані про ступінь наближення еталонної і отриманої моделі до очікувань студентів щодо професійно-особистих якостей викладача (бажана модель). Процедура обробки даних полягає в обчисленні сумарної оцінки якостей, ранжуванні якостей в порядку зменшення наданих їм балів в отриманій і бажаній моделях (табл. 2). Про ступінь наближення отриманої моделі до еталонної, бажаної моделі до еталонної і отриманої моделі до бажаної можна судити на підставі коефіцієнта рангової кореляції Спірмена.

Оцінки прояву параметрів педагогічних інтеракцій

Якості		Отримана модель		Бажана модель		Різниця рангів	Коефіцієнт кореляції
		Оцінка	Ранг	Оцінка	Ранг		
Суб'єкт-суб'єктні	викладач як особистість	190	3	235	4	1	0,33
	особиста позиція викладача	184	6	196	15	9	0,16
	загальна ерудиція викладача	190	3	228	7	4	0,21
	компетентність	203	2	238	2	0	0,25
	критичність мислення	160	12	206	13	1	0,10
	гуманність	180	8	228	7	-1	0,24
	товариськість	151	14	205	14	0	0,43
	колегіальність	162	11	221	10	-1	0,27
Суб'єкт-об'єктні	інформативність занять	204	1	232	6	5	0,16
	міжпредметні зв'язки	165	10	207	12	2	0,30
	системність занять	188	5	226	8	3	0,41
	практична значущість занять	179	9	236	3	-6	0,04
	доступність змісту занять	183	7	233	5	-2	0,30
	наочність занять	142	15	222	9	-6	0,12
	логічність викладу матеріалу	189	4	241	1	-3	0,27
	стимуляція до самостійної роботи	152	13	218	11	-2	0,11

За сумарною оцінкою визначався ранг кожної з представлених якостей в отриманій та бажаній моделі. Також в таблиці представлені значення коефіцієнту кореляції оцінок опитаних стосовно кожної якості з точки зору її реалізації в навчальному процесі та бажаності. Коефіцієнт рангової кореляції якостей в отриманій моделі з оцінками еталонної моделі склав 0,38. Низька кореляція якостей в отриманій та еталонній моделі, ймовірно свідчить про те, що викладачі керуються своїм баченням сенсу та призначення своєї діяльності. На перший план в його професійному іміджі висуваються такі якості як інформативність занять, компетентність, загальна ерудиція. Ще нижчим є коефіцієнт рангової кореляції для рядів бажаної і еталонної моделі, він дорівнює 0,17. Логічність викладу матеріалу, компетентність та практична значущість занять – прояву саме цих якостей найбільше очікують студенти від викладача. При зіставленні рангів якостей в отриманій і бажаній моделі помітні спрямованість діяльності на передачу інформації і прагнення до професійно-особистісного самоствердження з боку викладачів. Для отриманої і бажаної моделі показник рангової кореляції сягає межі 0,61.

Таким чином, за результатами опитування не виявлено яскраво вираженої тенденції до реалізації суб'єкт-суб'єктних чи суб'єкт-об'єктних відносин в системі «викладач-студент», якості, що їх характеризують, представлені рівнозначно. Більшою мірою студенти прагнуть та орієнтовані на суб'єкт-об'єктні відносини, які є для них звичними, такими, що не несуть в собі загрози, вимагають менше зусиль. Зазначимо, що педагогічна взаємодія не має розглядатись в парадигмі «тотальний суб'єкт-тотальний суб'єкт», а потребує обов'язкової градації прояву тих чи інших якостей в інтеракціях та при виборі способу розв'язання навчальних, комунікативних та інших завдань.

Досить інформативними для з'ясування характеру відносин студентів та викладачів виявились результати опитування студентів, проведеного з використанням ще однієї анкети. Вони представлені в таблиці 3. При кількісному аналізі отриманих даних відповідь «завжди» оцінювалась в 4 бали, відповідь «часто» була оцінена в 3 бали, відповіді «рідко» та «ніколи» – відповідно у 2 та 1 бали. У подальшому вираховувались середні оцінки за кожною з позицій анкети

Таблиця 3

Відсотковий розподіл відповідей студентів за результатами анкетування

№	Питання	Варіант відповіді				Середня оцінка
		завжди	часто	рідко	ніколи	
1	Мене задовольняє спілкування з викладачами на заняттях	9	71	20	0	2,89
2	Мені здається, що викладачі добре до мене налаштовані	5	66	29	0	2,76
3	Мені здається, що викладачі розуміють мій внутрішній стан	2	13	66	19	1,98
4	Пояснення викладача на занятті мені здаються незрозумілим	1	10	80	9	2,03
5	У мові викладача є слова, які мені незрозумілі	6	29	52	13	2,28
6	Мені здається, що викладач говорить дуже складно	2	6	72	20	1,90
7	Мені здається, що викладачеві байдуже, чи розуміють його	2	12	56	30	1,86
8	Буває, що я в думках раджуся, сперечаюся, розмовляю з викладачем, який мені чимось подобається	3	26	37	34	1,98
9	Мені здається, що викладачі прагнуть пояснювати доступно	31	62	7	0	3,24
10	Буває, що слова викладача боляче ранять мене	0	11	69	20	1,91
11	Викладачі виявляють свою симпатію до студентів	10	51	37	2	2,69
12	Мені байдуже, що думають про мене викладачі	2	11	38	49	1,66
13	У своєму мовленні я вживаю слова з мови викладачів	0	23	65	12	2,11
14	Мені здається, що мені були корисні поради викладачів	8	54	32	6	2,64
15	Буває, що на занятті мені хочеться перепитати викладача	1	34	54	11	2,25
16	Вважаю, що моя мова далека від досконалості	6	38	47	9	2,41
17	Мені здається, що викладачі говорять їх власною «викладацькою» мовою	4	24	49	23	2,09
18	Мені здається, що серед викладачів зустрічаються цікаві люди	26	72	2	0	3,24
19	Вважаю, що моїм товаришам з навчання хотілося б мати «старшого друга» серед викладачів	7	33	50	10	2,37
20	Мені здається, що викладачі лише переказують зміст параграфа або розділу з підручника	2	19	67	12	2,11
21	Мені здається, що студенти розуміють внутрішній стан викладачів	4	31	57	8	2,31
22	Мені здається, що мої очікування стосовно доброзичливих контактів з викладачами збуваються	2	62	34	2	2,64
23	Мені здається, що викладачі прагнуть повідомляти студентам знання, але не прагнуть розвивати їх інтелект	0	49	40	11	2,38
24	Моє ставлення до себе залежить від моїх успіхів в навчанні	13	30	40	17	2,39
25	Мені здається, що в спілкуванні з викладачами конфліктів не уникнути	1	19	67	13	2,08
26	Мені здається, що я можу з мови викладача (тобто як він пояснює, звертається до студентів) визначити його характер	10	52	31	7	2,65
27	Коли мені викладач не подобається, я прагну показати йому це	6	11	38	45	1,78
28	Мені хочеться, щоб на занятті викладачі частіше зверталися до мене	4	33	52	11	2,30

Для того, щоб визначити, які якості переважно демонструють викладачі також було проведено анкетне опитування «Викладач очима студента». Систематичний прояв певної якості особистості викладача відзначався оцінкою «5». Якщо вона проявляється часто – «4», рідко – «3», дуже рідко – «2», ніколи не виявляється – «1». При аналізі даних вираховувалися середні оцінки якостей викладачів університетів та коледжів і технікумів. Узагальнені результати обрахування подані в табл.4.

Результати оцінки якостей викладачів студентами

№	Якості викладача	Середня оцінка	
		викладачів університету	викладачів коледжу, технікуму
1	Викладає матеріал ясно, доступно, дотримуючись логічної послідовності	3,8	3,9
2	Вміє викликати інтерес до навчального матеріалу, спонукати до дискусії	3,4	3,6
3	Забезпечує нормальний темп викладу, можливість конспектувати	4,1	4,3
4	Демонструє культуру мовлення, чітку дикцію	3,2	3,0
5	Організовує і спрямовує самостійну роботу студентів	3,6	3,8
6	Орієнтує на використання набутих знань в майбутній професійній діяльності	4,3	4,3
7	Зі студентами доброзичливий, тактовний	3,8	3,9
8	Об'єктивний в оцінюванні знань студентів	4,0	4,2
9	Проявляє вимогливість до студентів	4,1	4,4
10	Приваблює високою ерудованістю, манерою поведінки, зовнішнім виглядом	3,3	3,7

Викладачі як університету так і коледжу орієнтують студентів на використання набутих знань в майбутній професійній діяльності, забезпечують нормальний темп викладу, надають можливість конспектувати навчальний матеріал, проявляють вимогливість до студентів та об'єктивно оцінюють навчальні досягнення студентів. Разом з тим, слід зазначити, що студенти вказують на низький рівень культури мовлення, ерудованості викладачів, певною мірою їх не задовольняє манера поведінки, недостатній рівень володіння педагогічною технікою для збудження інтересу до вивчення навчального матеріалу, організації дискусії. Ці якості займають провідне значення для організації педагогічного спілкування, взаємодії але оцінені студентами університету та коледжу лише на рівні від 3,0 до 3,7. Прояв викладачами таких якостей як здатність викладати матеріал доступно та виявляти доброзичливість і тактовність також оцінені студентами не на високому рівні (оцінені в межах 3,8 – 3,9). Принагідно зазначимо, що результати опитування співпадають із нашими спостереженнями за станом педагогічного співробітництва у вищих аграрних навчальних закладах. У цих закладах ще панують уявлення про навчання як процес, в якому одні повинні вчити і спрямовувати розвиток особистості студента, а інші – вчитися і розвиватися під пильним наглядом і керівництвом.

Зіставлення середніх оцінок викладачів університету та коледжу і технікуму засвідчує, що дещо вищі оцінки майже за всіма зазначеними якостями мають викладачі останньої групи. Спостереження за викладачами коледжу і технікуму, їх опитування дозволяють наголосити на таких особливостях, які позитивно вирізняють процес навчання в цих закладах: постійний контроль за педагогічною діяльністю викладачів; систематична і цілеспрямована робота методичного кабінету, циклових комісій з удосконалення навчального процесу; вимогливість до методичного забезпечення кожного заняття (навчально-методичні карти, інструкційно-методичні вказівки, план-конспекти, наочність, технічні засоби навчання тощо); залежність оцінки діяльності викладача від навчальних досягнень студентів.

Переважає більшість викладачів вказали на наступні чинники, що впливають на формування культури педагогічної взаємодії: мотивація учіння, бажання оволодіти майбутнім фахом, інтерес до професії; достатній інтелектуальний рівень, рівень підготовки, сформованість вміння вчитися; працьовитість, наполегливість, цілеспрямованість. Крім цього, викладачі зазначили, що на характер педагогічних стосунків значним чином

впливають групові інтереси, норми, цінності та установки; матеріально-технічне, навчально-методичне забезпечення навчального процесу; обсяг навчального часу на вивчення предмета.

Результати експерименту дозволили нам виявити особливості формування культури педагогічної взаємодії у вищих аграрних навчальних закладах. Важливість цього питання визначається перш за все специфікою роботи фахівця-аграрника. Його діяльність (фермер, керівник агропромислового підприємства, підрозділу, агроном, механік) переважно передбачає самостійність прийняття рішень, особисту відповідальності, обмеження часу на процес входження в роботу молодого фахівця, професійну адаптацію з одного боку і ризик значних збитків, невиправданих витрат через помилку чи невчасне виконання технологічних операцій з іншого боку. Тому майбутня самостійна господарська діяльність фахівця-аграрника вимагає ґрунтовної професійної підготовки, яка дозволить включитись у виробничі процеси вже з перших днів роботи, взаємодіяти з іншими фахівцями, налагоджувати співпрацю. Ще одна особливість пов'язана з попередньою і полягає в тому, що ринкові відносини в аграрному секторі значно прискорили темпи появи нових засобів і форм виробництва, обумовили його динамічність і швидке «старіння» знань. Сучасний фахівець повинен швидко приймати конструктивні рішення, ґрунтовно володіти сучасними знаннями теорії менеджменту, маркетингу, бути психологічно підготовленим до впровадження технологій світового рівня, тісних і численних контактів з різними людьми, що виявляється складним завданням без досвіду взаємодії. Бути доречним вказати, що в передових агропромислових підприємствах поступово впроваджуються прогресивні біотехнології, системи точного землеробства з використанням супутникових засобів та сучасної комп'ютерної техніки. Для виробництва сільськогосподарської продукції застосовують новітні агрегати, які ще не скоро поповнять навчально-матеріальну базу кафедр та навчальних лабораторій. Ця проблема може бути частково вирішена за рахунок педагогічної взаємодії, співпраці з виробництвами, сільськогосподарськими підприємствами. Мова йде про те, що аграрна освіта повинна не лише реагувати на ці процеси, а й здійснювати випереджальну функцію. Спостереження свідчать, що сучасна система підготовки фахівців не повною мірою відповідає вимогам часу. Концептуальні положення нашого дослідження передбачають врахування цієї особливості як в аспекті постійного оновлення змісту навчання, підвищення кваліфікації викладачів, так і в забезпеченні інтеграції аграрної освіти, науки та виробництва.

Наступна особливість формування культури педагогічної взаємодії пов'язана з мотивацією вибору майбутньої професії. Близько 80% студентів вищих аграрних навчальних закладів (I-IV рівнів акредитації) є представниками сільської молоді, що характерно лише для означених навчальних закладів і, безперечно, повинно враховуватись при підготовці фахівців. Вони з дитинства залучаються до сільськогосподарської праці, мають можливість здобути робітничі професії типу тракторист-машиніст сільськогосподарського виробництва, оператор машинного доїння корів, слюсар-ремонтник сільськогосподарської техніки тощо. Таким чином, вони мають бути вмотивованими до оволодіння обраною професією. Нам здається це важливим, оскільки пізнавальні потреби і мотиви є основою побудови педагогічної взаємодії. Але практика свідчить про те, що часто, всупереч нахилам, здібностям і умінням, сільська молодь обирає «модні» спеціальності – бухгалтерський облік і аудит, правознавство, менеджмент зовнішньоекономічної діяльності тощо.

Як і в інших вищих непедагогічних навчальних закладах, більшість науково-педагогічних працівників вищих аграрних навчальних закладів не мають педагогічної освіти. На ефективність формування культури педагогічної взаємодії суттєво впливає педагогічна майстерність викладача, зокрема високий рівень професійної підготовки, ґрунтовні знання психолого-педагогічної теорії, розвинені педагогічні вміння і здібності, педагогічна техніка. Констатуючі дослідження переконують, що лише професійно компетентний, обізнаний з сучасною психолого-педагогічною теорією викладач спроможний систематично підкріплювати у студентів мотивацію до ґрунтовного оволодіння професійними знаннями, уміннями і навичками на засадах формування культури педагогічної взаємодії. Варто вказати

на існування нагальної потреби вирішення проблеми забезпечення вищих аграрних навчальних закладів педагогічними кадрами та реалізації системи безперервного підвищення їх кваліфікації на державному рівні.

ЛІТЕРАТУРА

1. Велитченко Л.К. Психология педагогического взаимодействия: проблемы концептуализации / Л. К. Велитченко – Одесса: ЮНЦ АПН Украины, 2003. – 22 с.

Рецензент: д.пед.н., проф. Плахотнік О.В., Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Кручек В.А.

РЕЗУЛЬТАТЫ ИССЛЕДОВАНИЯ ПЕДАГОГИЧЕСКОГО ВЗАИМОДЕЙСТВИЯ В ВЫСШИХ АГРАРНЫХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЯХ

Статья посвящена проблеме построения педагогического взаимодействия в высших аграрных учебных заведениях и освещению результатов исследования характера отношений в системе «преподаватель-студент». Одним из существенных факторов и показателей сформированности культуры педагогического взаимодействия является отношение студентов к учебе, добросовестность в выполнении учебных задач, их направленность на будущую профессиональную деятельность. Педагогическое взаимодействие является категорией, в которой отражаются детерминированы социальными факторами свойства и соотношение процессов преподавания и учения, оказываются значения, смыслы их участников, сформированные в предыдущих интеракциях. Также работа содержит описание использованного в ходе исследования диагностического инструментария.

Ключевые слова: взаимодействие, педагогическое взаимодействие.

Kruchek V.A.

RESULTS OF RESEARCH OF PEDAGOGICAL CO-OPERATION IN HIGHER AGRARIAN EDUCATIONAL ESTABLISHMENTS

The Article is devoted the problem of construction of pedagogical co-operation in higher agrarian educational establishments and illumination of results of research of character of relations in the system «teacher-student». One of the significant factors and indicators of formation of culture of pedagogical interaction is the ratio of students to learn, good faith in the performance of learning tasks, their focus on the future professional activity. Teacher interaction is the category which reflects determined by social factors and correlation properties of the processes of teaching and learning, are mentioned, meaning their members, formed in previous interactions. Also a robot is contained by description of the diagnostic tool used during research.

Keywords: co-operation, pedagogical co-operation.